

MAXSUS FANLARNI O'QITISHDA INTERFAOL METODLARNING O'RNI

Jalolov Saidvali

O'zbekiston tuman 2-son kasb-hunar maktabi

maxsus fan o'qituvchisi

Annotatsiya: *Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi talabalarda pedagogik fikrlash, tafakkurni shakllantirishga qaratilgan. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi fanining bir tomonida ilmiy, falsafiy fanlar tursa, ikkinchi tomonida esa, pedagogika, pedagogik texnologiya, psixologiya kabi pedagogikaga oid fanlar turadi. Maxsus fanlar, ya'ni Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi ularni bir-biriga bog'laydi. Kasb ta'limi yo'nalishida o'qiydigan bakalavrlar pedagogikani chuqur o'rganishlari zarur.*

Kalit so'zlar: *Ta'lim, tarbiya, o'quv jarayoni, dars, metodika, pedagogika, maxsus fanlar.*

KIRISH

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida interfaol metodlar (innovatsion pedagogik texnologiyalar)dan foydalanib, ta'limning samaradorligini ko'tarishga bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan-kunga kuchayib bormokda. Innovatsion texnologiyalar qo'llanilgan mashg'ulotlar talabalar egallayotgan bilimlarni o'zlari qidirib topishlariga, mustakil o'rganib, tahlil qilishlariga, hatto xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishlariga qaratilgan. O'qituvchi bu jarayonda shaxs va jamoaning rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi, shu bilan bir qatorda, boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik vazifasini bajaradi. Bunday o'quv jarayonida talaba asosiy figuraga aylanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Kishilik jamiyatining taraqqiyot etish jarayonida ta'limning tashkiliy shakllari turlicha bo'lgan. Qadimgi paytlarda yakka tartibda o'qitish usuli keng tarqalgan bo'lib, ma'lum ijodiy jihatlarga ega bo'lganligi bois bu usul hozirgacha saqlanib qolgan.

O'rta asrlarga kelib, ta'lim-tarbiya kichik guruhlar shaklida o'tkazila boshlagan. Chunki bu davrda sanoat ishlab chiqarishi yo'lga qo'yilayotgan davr hisoblangan.

XIX asrning oxiri va XX asrning boshlarida chex pedagogi Ya.A.Komenskiy sinfdars tizimini nazariy jihatdan isbotlab berdi. Hozirgi paytda maxsus fanlarni o'qitishning tashkiliy shakllari tahsil oluvchilarning soni, o'qitish joyi va o'quv vaqtining davomiyligiga ko'ra quyidagicha guruhlanadi (1-rasm):

1-rasm. Maxsus fanlarni o'qitishning tashkiliy shakllari.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maxsus fanlar bo'yicha o'quv mashg'ulotlariga tayyorgarlik ko'rishda didaktik tamoyil (printsip) talablarini hisobga olish zarur. Bunda maxsus fan o'qituvchisining o'qitish qonuniyatlarini bilishligini emas balki, ulrni amalga oshirish (tushuntira olish) uchun qulay sharoitlar yaratishi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bunga esa o'quv jarayonini tashkil etishda o'qitishning asosiy tamoyillariga tayanish kerakligini anglagan taqdirdagina erishish mumkin. Bu tamoyillar didaktikada ta'lim tamoyillari yoki didaktik tamoyillar deb ataladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda ta'lim muassasalarining o'quv-tarbiyaviy jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalanishga e'tibor berilayotganining asosiy sababi quyidagilardir:

Birinchi, pedagogik texnologiyalarda shaxsni rivojintiruvchi ta'limni amalga oshirish imkoniyatining kengligida "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da rivojlatiruvchi ta'limni amalga oshirish masalasiga alohida e'tibor qaratilgan.

Ikkinchi, pedagogik texnologiyalar o'quv-tarbiya jarayoniga tizimli faoliyat yondashuvini keng joriy etish imkoniyatini beradi.

Uchinchi, pedagogik texnologiya o'qituvchini ta'lim-tarbiya jarayonining maqsadlaridan boshlab, tashxis tizimini tuzish va bu jarayon kechishini nazorat qilishgacha bo'lgan texnologik zanjirni oldindan loyihalashtirib olishga undaydi.

To'rtinchidan, pedagogik texnologiya yangi vositalar va axborot usullarini qo'llashga asoslanganligi sababli, ularning qo'llanilishi "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" talablarini amalga oshirishni ta'minlaydi.

Hozirgi davrda sodir bo'layotgan innovatsion jarayonlarda ta'lim tizimi oldidagi muammolarni hal etish uchun yangi axborotni o'zlashtirish va o'zlashtirgan bilimlarini o'zlari tomonidan baholashga kodir, zarur qarorlar qabul qiluvchi, mustakil va erkin fikrlaydigan shaxslar kerak. Shuning uchun ham, ta'lim muassasalarining o'quv-tarbiyaviy jarayonida zamonaviy o'qitish uslublari - interfaol uslublar, innovatsion texnologiyalarning o'rni va ahamiyati beqiyosdir. Pedagogik texnologiya va ularning ta'limda qo'llanishiga oid bilimlar, tajriba talabalarni bilimli va etuk malakaga ega bo'lishlarini ta'minlaydi. Innovatsiya (inglizcha innovation) yangilik kiritish, yangilik demakdir. Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayon hamda o'qituvchi va talaba faoliyatiga yangilik, o'zgarishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda asosan interfaol uslublardan foydalaniladi. Interfaol ("inter" - bu o'zaro, "act"- harakat qilmoq) - o'zaro harakat qilmoq yoki kim bilandir suhbat, muloqot tartibida bo'lishni anglatadi. Boshqacha so'z bilan aytganda, o'qitishning interfaol metodlari - bilish va kommunikativ faoliyatni tashkil etishning maxsus shakli bo'lib, unda ta'lim oluvchilar bilish jarayoniga jalb qilingan bo'ladilar, ular biladigan va o'ylayotgan narsalarni tushunish va fikrlash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Interfaol darslarda o'qituvchining o'rni qisman talabalarning faoliyatini dars maqsadlariga erishishga yo'naltirishga olib keladi.

Hozirgi kunda oliy ta'lim muassasalaridagi o'qitish jarayonida "Juftlikda ishlash", "Kontseptual xarita", "Hamkorlikda ishlash", "FSMU", "Blits-so'rov", "Zig-zag", "Davra suhbat", "Nilufar guli", "Kichik guruhlarda ishlash", "Sinkveyn", "Pinbord", "Bumerang", "Debatlar", "Insert", "Aqliy hujum", "Klaster", "Kubik", "Tushunchalar tahlili", "T-sxema", "Venn diagrammasi", "BBB strategiyasi", "Ikki qismli kundalik", "Esse", "Taqriz", "Keys-stadi", "Baliq skleti", "Assesment", "Zinama-zina", "Rolli o'yinlar" va shu kabi yuzlab har xil innovatsion ta'lim texnologiyalari ishlab turibdi va

pedagoglar o'z dars mashg'ulotlarining mazmuniga ko'ra ulardan samarali foydalanmoqdalar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Shunday qilib, metodika o'quv jarayonini tashkil qilish shakllari, metodlari, qonun-qoidalarini o'rganadi. Metodika, bir tomondan o'rganilayotgan fanda erishilgan yutuqlar, ikkinchi tomondan, pedagogika fanining rivojlanishi bilan boyib boradi, rivojlanadi. Fanning rivojlana borishi bilan o'rganish metodlarining roli ortib boradi. Metodlarsiz qo'yilgan maqsadlarga erishib bo'lmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1. Abdurahmonov Sh. Interfaol ta'lim strategiyalarini loyihalash va amalga oshirishda qo'llaniluvchi didaktik usul va vositalar. Ilmiy-ulubiy ishlanma. Namangan, NamMPI, 2012. - 50 b.**
- 2. Azizxo'jaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.- Toshkent: TDPU, 2003.**
- 3. Ismailova Z.K., Maxsudov P.M., Ergashev O.K., Matkarimov K.J. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. Magistratura mutaxassisliklari uchun o'quv qo'llanma -Toshkent. "Navruz", 2019. - 162 b.**
- 4. Ismoilova Z.K, Maxsudov P.M. Magistrantlarni ilmiy-pedagogik faoliyatga tayyorlashda. "Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi" fanining o'rni.- Toshkent, TIQXMMI, "Irrigasiya va meliorasiya" Jurnal 2018, №2 (12)**
- 5. Ishmuhamedov S.R., Abduqodirov A., Pardayev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent, 2008.**
- 6. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar (ta'lim muassasalari pedagog o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar).- Toshkent, 2008. - 184 b.**
- 7. Mavlonova R., To'rayeva O., Holiqberdiyev K. Pedagogika.- Toshkent: "O'qituvchi", 2001.**
- 8. Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M. To'rayev A.B. Innovation ta'lim texnologiyalari. T.: "Sano standart", 2015. - 150 b.**

9. Mirsoliyeva M., Ibragimova G. Ta'lim texnologiyalari va pedagogik mahorat. (metodik tavsiyanoma) -Toshkent, TTESI, 2015.- 84 b
10. Po'latov S.M. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. Toshkent, 2022. SDVUTF, 5-14 betlar

